

The background features a minimalist design with three overlapping circles in shades of blue, arranged vertically. Two thin, light blue lines intersect at the top left and extend diagonally across the page, framing the circles. The overall aesthetic is clean and modern.

Estratègies d'internacionalització al sector serveis

**Els arquitectes als
Països Baixos**

**Robert Bach Casanovas
Becari COPCA CPN Brussel·les
Maig del 2008**

1 OBJECTIU DE L'ESTUDI	3
1.1 JUSTIFICACIÓ I OBJECTIU DEL SECTOR D'ESTUDI	3
2 METODOLOGIA I ESTRUCTURA DE L'ESTUDI	4
2.1 METODOLOGIA	4
2.2 RESUM DE CONTINGUTS	4
3 ARQUITECTES I ORGANISMES OFICIALS	5
3.1 STICHTING BUREAU ARCHITECTENREGISTER, SBA	5
3.1.1 HISTÒRIA	5
3.1.2 MEMBRES	6
3.2 BOND VAN NEDERLANDSE ARCHITECTEN, BNA	8
3.2.1 HISTÒRIA	8
3.2.2 MEMBRES	9
3.3.3 ORGANITZACIÓ	12
3.3.4 ARQUITECTES ESTRANGERS	13
3.3.5 BNA I PROMOCIÓ INTERNACIONAL	14
4 INTERNACIONALITZACIÓ	16
4.1 AMENACES I OPORTUNITATS	16
4.2 PRÀCTIQUES D'INTERNACIONALITZACIÓ	18
4.3 PRINCIPALS DESPATXOS HOLANDESOS	21
5 CONCLUSIONS	25
6 BIBLIOGRAFIA	26

1 OBJECTIU DE L'ESTUDI

1.1 Justificació i objectiu del sector d'estudi

El present estudi suposa una aproximació a la situació del sector dels arquitectes als Països Baixos, tant a nivell d'organització i estructura com a nivell de posicionament dels seus actors en l'àmbit internacional.

L'objectiu de l'estudi és la identificació i la situació dels professionals arquitectes holandesos i l'exploració de les millors pràctiques d'internacionalització seguides pels agents.

La raó de ser d'aquest estudi és que pugui servir com a eina útil pels arquitectes i despatxos catalans a l'hora d'engegar processos d'internacionalització.

2 METODOLOGIA I ESTRUCTURA DE L'ESTUDI

2.1 Metodologia

Per tal d'elaborar el present estudi, ha calgut d'entrada, familiaritzar-se amb el món i el llenguatge professional de l'arquitectura. Una extensa consulta a documents i totes les webs de referència i dels principals despatxos ha permès ampliar els coneixements sobre el sector als Països Baixos. Les entrevistes personals o telefòniques amb professionals arquitectes ha anat guiant el contingut i l'estructura de l'estudi.

Les fonts d'informació utilitzades hi apareixen detallades en l'apartat bibliogràfic. Principalment, aquestes han estat informes i estudis previs, la informació proporcionada pels organismes del món de l'arquitectura, i finalment les consultes, i eventuais entrevistes, amb actors implicats en el sector, que han acabat d'ampliar la base bibliogràfica de l'estudi.

2.2 Resum de continguts

L'estudi s'inicia amb una primera part introductòria sobre els dos principals organismes que agrupen el conjunt d'arquitectes dels Països Baixos. D'una banda, se'n detalla la història i funció, i d'altra banda, el conjunt de membres que els formen i la seva organització.

A continuació es desenvolupa l'objecte d'estudi, el sector dels arquitectes holandesos i les seves pràctiques internacionalitzadores. Inicialment s'estudien les amenaces i les oportunitats que afronten els professionals a l'hora d'exportar els seus serveis. Tot seguit s'analitzen les principals estratègies seguides pels agents holandesos per ser presents a l'estranger i, finalment, s'identifiquen els despatxos més reconeguts arreu del món, així com aquells que de manera més o menys regular participen en projectes internacionals.

3 ARQUITECTES I ORGANISMES OFICIALS

3.1 Stichting bureau architectenregister, SBA

3.1.1 Història

Als Països Baixos els títols professionals d'arquitecte, urbanista, arquitecte paisatgista i arquitecte d'interiors estan protegits per la Llei de Títol d'Arquitectes del 1987. Només aquells inscrits al Registre d'Arquitectes poden utilitzar aquest títol, i només el títol és protegit per la llei, no la professió com a tal.

El *Stichting Bureau Architectenregister, SBA* (Institució del Registre dels Arquitectes) s'encarrega del registre dels arquitectes, urbanistes, arquitectes paisatgistes i d'interiors. L'SBA, alhora l'autoritat competent en tota matèria relacionada amb la Directiva d'Arquitectes de la Comunitat Europea de l'any 1985.

Aquesta inscripció té lloc quan un disposa del diploma requerit, especificat per la llei. No es requereix d'un període d'experiència pràctica addicional al diploma per ser admès al registre. Els titulars d'un diploma obtingut en un altre dels països membres de la Unió Europea, Islàndia, Liechtenstein, Noruega o Suïssa, poden inscriure's si el seu diploma es troba sota conformitat amb la Directiva europea o amb la Directiva del Sistema General pel reconeixement de qualificacions professionals. Els titulars del diploma provinents de països tercers poden també registrar-se, si el seu títol és reconegut pel Ministeri holandès competent.

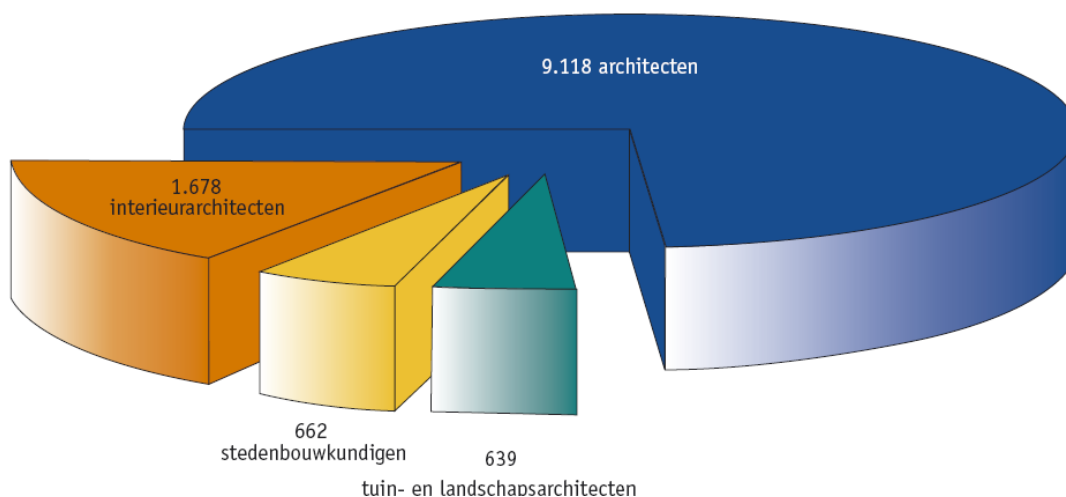
3.1.2 Membres

L'1 de gener del 2007 hi havia un total de 12.097 professionals inscrits al registre¹, per 11.716 el 2006, 11.382 l'any 2005 i 11.134 el 2004. La seva distribució en funció de l'activitat desenvolupada era la següent:

architecten	9.118 (75,4%)
stedebouwkundigen	662 (5,5%)
tuin- en landschapsarchitecten	639 (5,3%)
interieurarchitecten	1.678 (13,8%)
Totaal	12.097 (100,0%)

Font: SBA.

La majoria dels professionals registrats a l'SBA són arquitectes (75,4%). Un 13,8% exerceixen d'arquitectes d'interiors i la resta són membres en qualitat d'urbanistes i arquitectes paisatgistes.

Font: SBA.

La distribució actual segons el gènere del professional és força desequilibrada a favor dels homes. De fet, un 78% dels professionals registrats són homes, per només un 22% dones. Aquesta diferència encara és més significativa pel que fa als membres inscrits com a arquitectes, això és, un 83% són homes i un 17% dones.

¹ Totes les xifres provenen del *Jaarverslag*, Stichting Bureau Architectenregister, SBA, 2006, pàg. 9-11.

	man	vrouw
architecten	83%	17%
stedebouwkundigen	79%	21%
tuin- en landschapsarchitecten	66%	34%
interieurarchitecten	57%	43%

Font: SBA.

Només un 33% dels professionals inscrits al registre SBA són menors de 40 anys. La majoria dels quals, un 47%, es troben a la franja que va dels 40 als 60 anys. Destaca la presència encara de professionals majors de 60 anys exercint.

	>80	70-80	60-70	50-60	40-50	30-40	<30
a)	1%	5%	14%	25%	23%	28%	6%
b)	<1%	3%	18%	30%	15%	26%	7%
c)	<1%	3%	14%	23%	30%	22%	7%
d)	<1%	3%	15%	24%	27%	22%	7%

Font: SBA.

Per la taula superior cal entendre la distribució següent:

- a) arquitectes,
- b) urbanistes,
- c) arquitectes paisatgistes i
- d) arquitectes d'interiors.

3.2 Bond van Nederlandse Architecten, BNA

3.2.1 Història

El Reial Institut dels Arquitectes Holandesos, conegut com a BNA, és l'organització que defensa els interessos dels arquitectes als Països Baixos. Els seus predecessors, la Societat pel Foment de l'Arquitectura i l'Associació d'Arquitectes Holandesos van ser fundats el 1842 i el 1902, respectivament, i es van fusionar per assolir el format actual l'any 1919.

La Societat pel Foment de l'Arquitectura va ser fundada l'any 1842. La pertinença era oberta a tothom. Ja al segle XX, el desig d'alguns arquitectes d'exercir la seva professió de forma independent a les relacions comercials amb la indústria de la construcció, i d'unir-se en una base social i ocupacional, va dur a la fundació l'any 1902 de l'Associació d'Arquitectes Holandesos. Els seus membres estaven sotmesos a un codi de conducta, que exclouia la combinació de les professions d'arquitecte i contractista.

L'any 1915 la Societat per al Foment de l'Arquitectura va modificar la seva estructura de manera que només arquitectes privats i oficials poguessin ser-ne membres. Aquest esdeveniment va conduir als membres de l'Associació d'Arquitectes Holandesos a unir-se a la Societat l'any 1919, i d'aquesta fusió va néixer l'actual *Koninklijke Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst Bond van Nederlandse Architecten* (Reial Institut dels Arquitectes Holandesos, BNA), que va rebre el patrocini reial l'any 1957.

Actualment, el BNA s'ocupa del desenvolupament de l'arquitectura i el foment de la pràctica professional dels seus membres i és l'única organització activa en la promoció nacional i internacional de la professió d'arquitecte als Països Baixos.

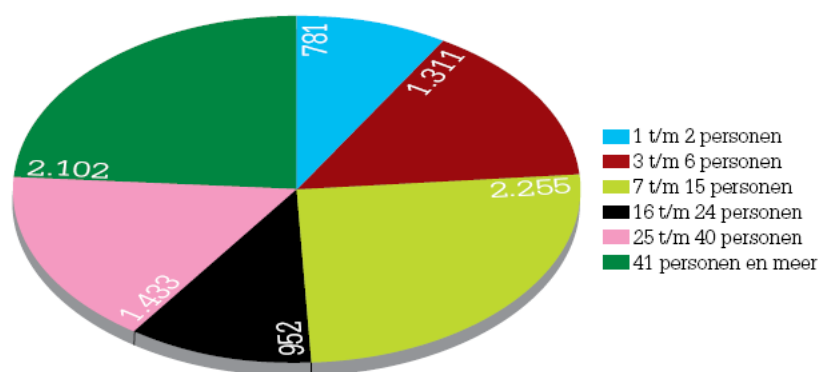
3.2.2 Membres

La pertinença al BNA és oberta a tots els arquitectes de forma individual, tant si exerceixen en el sector públic com privat. Per tal de ser membre de la BNA cal registrar-se al *Sticting Bureau Architectenregister, SBA* (Registre d'Arquitectes Holandesos) i mostrar prou experiència pràctica.

El títol d'arquitecte professional està protegit per la llei holandesa; i només les persones qualificades inscrites al registre de l'SBA poden usar-lo. Tanmateix, ni la inscripció al registre SBA ni al BNA és obligatòria per tal d'exercir la professió als Països Baixos.

A u de gener de 2007 el nombre d'arquitectes inscrits al BNA era de 3.015 professionals². Aproximadament, un 75% dels despatxos holandesos estan associats al BNA a través del seu director. D'aquesta manera, fins a 1.460 despatxos d'arquitectes es troben representats a l'organització.

Actualment, als Països Baixos la mitjana és de 6 a 7 arquitectes per despatx. Aquesta mitjana s'ha vist incrementada en els darrers tres anys, quan abans era de 5 professionals per despatx.

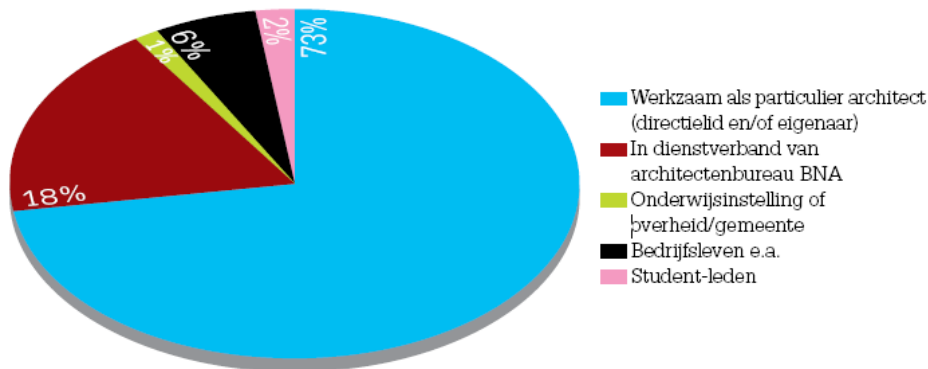

Font: BNA.

Segons xifres del mateix BNA, dels gairebé 1.500 despatxos representats en l'organització un 25% es componen d'entre 7 i 15 persones. Un 23% dels despatxos representats en el BNA són de més de 41 professionals, mentre que un 16% són despatxos que van dels 25 als 40 arquitectes. Els despatxos de menys de 6 persones representen un 24% del total.

² Totes les xifres provenen del *Jaaroversicht, Bond van Nederlandse Architecten, BNA, 2007*, pàg. 30-33.

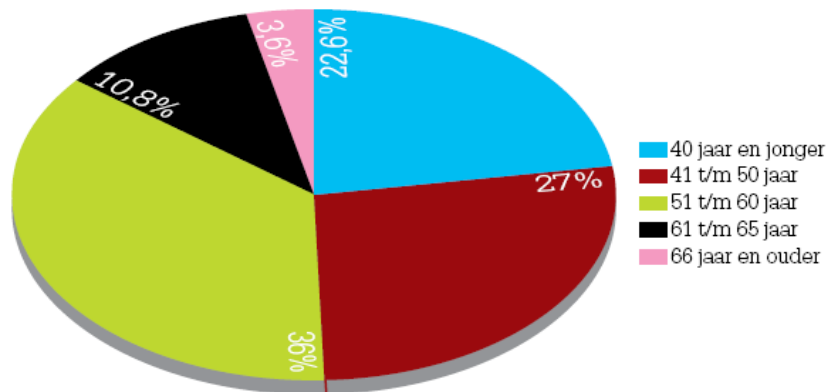
Del total de membres del BNA gairebé un 73% exerceixen d'arquitectes particulars en despatxos particulars, o bé en són els directors.

Font: BNA.

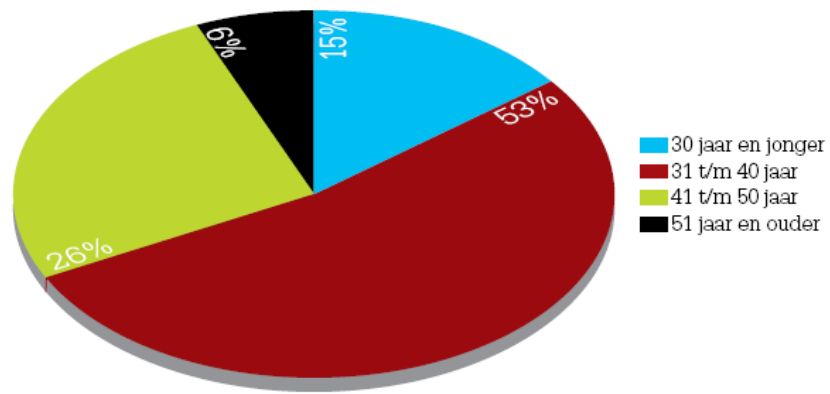
Un 18% dels membres són empleats en un despatx, mentre que un 6% ho són en empreses privades. Només un 1% treballen en l'administració pública nacional, local o en l'ensenyament. El 2% restant de membres del BNA són estudiants en pràctiques.

Pel que fa a l'estructura d'edat del BNA, cal remarcar que aquesta apunta a una tendència cap al rejuveniment dels seus membres.

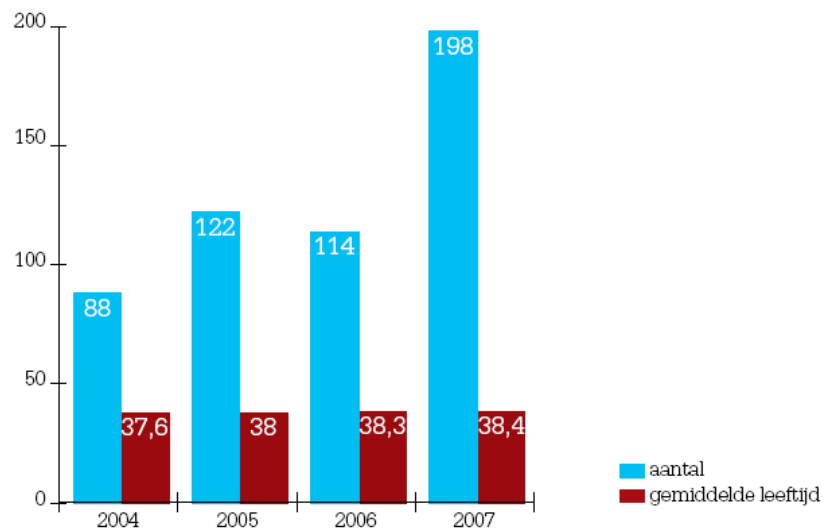
Font: BNA.

Un 63% dels arquitectes inscrits tenen entre 41 i 60 anys, mentre que un 22,6 són menors de 40 anys. Tanmateix, la progressió d'aquest darrer grup és ascendent, tal com mostra la relació dels 198 nous membres inscrits l'any 2007:

Font: BNA.

En aquest darrer any més del 65% de les noves incorporacions tenien menys de 40 anys. De fet, aquesta és la tendència dels últims anys en l'organització. En els darrers anys la incorporació de nous membres va a l'alça i la seva mitjana d'edat és del voltant dels 38 anys.

Font: BNA.

3.3.3 Organització

El BNA disposa d'una estructura dual: una funcional i l'altra geogràfica. L'estructura funcional es caracteritza per una Assemblea General com a cos principal i una junta directiva formada per un president, un vicepresident i de cinc a nou membres. L'estructura geogràfica es caracteritza per la divisió del país en 21 branques, cadascuna amb el seu propi comitè executiu.

Branques locals

Cada membre del BNA està també afiliat a una de les seves branques locals particulars. A banda de contribuir i promoure les polítiques centrals del BNA a nivell local, les branques realitzen una important funció en termes de consultoria amb les autoritats locals. Diverses activitats són organitzades pels membres de les branques locals.

Oficines regionals

Les branques locals s'agrupen alhora en cinc regions diferents, cadascuna amb la seva pròpia oficina regional. L'oficina regional de Groningen (Regió Nord dels Països Baixos) va ser la primera a ser operativa. Les oficines regionals d'Amsterdam (Nord-Est), Rotterdam (Delta), Apeldoorn (Est) i Eindhoven (Sud) van entrar en funcionament el setembre del 2001.

L'objectiu de les oficines regionals és d'augmentar la participació regional dins del BNA. Les activitats a nivell regional són decidides autònomament pel comitè en el qual els afiliats de les branques locals estan representats. Aquestes activitats van des de promoció dels interessos dels membres; formació, recerca i desenvolupament; plataforma de serveis; i comunicació.

3.3.4 Arquitectes estrangers

Tot arquitecte de nacionalitat estrangera inscrit al Registre dels Arquitectes dels Països Baixos, SBA, i mostrant prou experiència pràctica, pot convertir-se en membre de l'associació.

Des del BNA es promou la incorporació d'arquitectes estrangers tot afavorint la seva participació en despatxos locals o treballant en partenariat amb un arquitecte holandès.

D'aquesta manera, el procés de familiarització amb la legislació nacional i els reglaments locals es produeix de forma més ràpida.

3.3.5 BNA i promoció internacional

Malgrat que només una minoria dels seus membres opera regularment de forma internacional, el BNA ha iniciat aquests darrers anys una sòlida política de promoció i suport a l'exportació dels serveis dels arquitectes holandesos. D'aquesta manera, s'espera que nous despatxos s'iniciïn a la internacionalització i que aquells que ho fan només de forma esporàdica, converteixin l'exportació en una pràctica permanent.

Informació

L'elaboració i la publicació d'estudis sobre la pràctica de la professió a països veïns com ara són Alemanya, Bèlgica, França i el Regne Unit, ha estat un dels primers passos donats per l'associació per tal d'afavorir el coneixement dels mercats més propers.

La cooperació amb *partners* locals és crucial en molts casos dins de la professió. Per aquest motiu, el coneixement i respecte de les legislacions nacionals i de les convencions informals locals és imprescindible a l'hora d'iniciar un procés d'exportació de serveis.

De fet, un dels principals problemes amb què es troben els arquitectes a l'hora d'iniciar-se a la internacionalització és la manca d'informació i coneixement sobre el país on volen destinar-se, fet que es converteix en una barrera a l'exportació³.

Xarxes regionals

Des de les cinc oficines regionals que conformen el BNA, s'organitzen activitats de formació internacional a través de xarxes integrades per despatxos petits, directors de despatx i arquitectes assalariats membres del BNA. D'aquesta manera, els participants d'aquestes xarxes intercanvien coneixements i experiències.

Aquestes xarxes són actives també en l'organització de viatges de formació i promoció tant a nivell nacional com internacional de cara al foment de la seva pràctica. L'any 2007 més de 20 viatges van ser organitzats des de les oficines regionals del BNA a Alemanya, el Japó i Suïssa, entre d'altres països.

Addicionalment també s'organitzen viatges de prospecció de nous mercats. L'any 2007 es va realitzar una missió pilot als Emirats Àrabs Units i a Corea del Sud de presentació dels professionals holandesos.

³ Laura Melissen, *Exportstappenplan*, TUDelft-BNA, 2007, pàg. 3.

Xarxes internacionals

El BNA és un membre actiu de xarxes internacionals com la *International Union of Architects (UIA)*, organització que fomenta l'harmonització arreu del món de les pràctiques per a la bona arquitectura. L'organització també és membre de l'*Architects' Council of Europe (ACE)*.

L'any 2007 el BNA va liderar el grup de treball de la UIA sobre salut pública en arquitectura i va participar també en les reunions de l'Assemblea del Consell d'Arquitectes d'Europa, sobre com participar en licitacions públiques internacionals.

Helpdesk: Exportstappenplan

El BNA estudia actualment la introducció d'un pla d'exportació que segueix les línies plantejades en l'estudi de Laura Melissen⁴. A través del servei *Helpdesk*, l'organització donaria consell i suport als despatxos holandesos en termes d'exportació de serveis.

⁴ Vegeu bibliografia, apartat informes i estudis, *Exportstappenplan*.

4 INTERNACIONALITZACIÓ

4.1 Amenaces i oportunitats

Els motius principals que condueixen alguns despatxos holandesos a iniciar-se a l'exportació es resumeixen en els punts⁵ següents:

- Raons econòmiques: la dimensió reduïda del mercat holandès obliga a sortir a l'estranger a buscar noves oportunitats per a sobreviure.
- Raons internes: el desafiament que suposa internacionalitzar-se provoca un necessari desenvolupament personal i empresarial, en el camp cultural, tecnològic, etc.
- Proximitat geogràfica: els Països Baixos són fronterers amb Bèlgica i Alemanya. Aquests es converteixen, doncs, en potencials mercats pilot per començar a exportar. La proximitat cultural facilita també el procés. La part neerlandòfona de Bèlgica és un bon terreny on ampliar el camp d'activitat.
- Proposta d'un projecte: sovint és el client del despatx que requereix dels seus serveis en un país estranger. Seguir uns grups d'inversors que s'expansionen i que volen que el mateix despatx amb el qual han treballat en el seu país d'origen l'acompanyi a realitzar projectes a d'altres països.

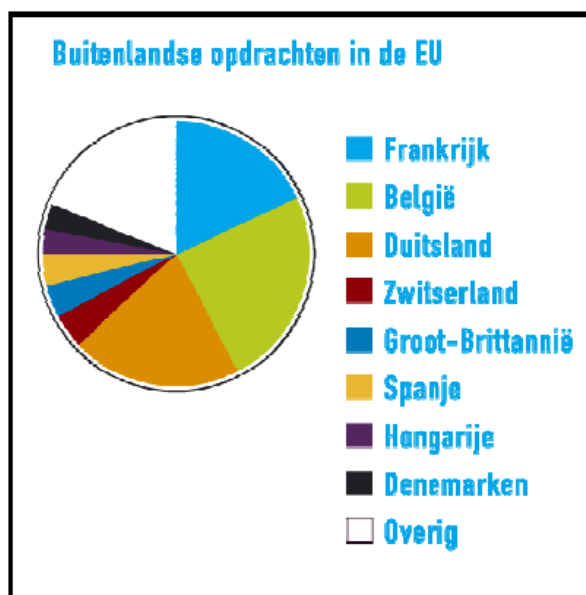
Des del punt de vista dels arquitectes holandesos, la realització de projectes a l'estranger suposa un estímul personal i una variació del treball quotidià. L'exportació comporta també un efecte positiu dins el mateix mercat nacional. Les experiències internacionals obren la porta a projectes de nivell superior dins dels Països Baixos. Els inversors o clients veuen un despatx amb el *label* internacional com un equip professional més preparat. Internacionalitzar-se, és, doncs, una eina de màrqueting útil no només en el mercat estranger, sinó en el mateix mercat nacional.

⁵ Laura Melissen, *Exportstappenplan*, TUDelft-BNA, 2007, pàg. 8.

Per contra, la internacionalització implica també unes determinades dificultats. Les diferències en les pràctiques d'arquitectura, en les tradicions de la construcció i en la mateixa legislació suposen barreres a l'exportació. El paper que juga l'arquitecte durant un projecte en un país, no és el mateix que en d'altres. Tot plegat, sumat a les diferències culturals i polítiques, representa una amenaça que l'arquitecte ha d'afrontar en tot procés internacionalitzador.

4.2 Pràctiques d'internacionalització

Es calcula que només un 10% dels professionals holandesos explora les possibilitats a l'estranger⁶ de forma regular; un ampli grup ho fa esporàdicament; mentre la gran majoria encara ofereixen els seus serveis exclusivament en territori nacional.

Font: BNA.

La destinació principal dels serveis dels arquitectes holandesos és Europa, ja que un 70% de les exportacions tenen com a objectiu el vell continent⁷. Per proximitat geogràfica i cultural, Bèlgica acull un 24% dels projectes holandesos realitzats a l'estranger. El segon país de referència per als arquitectes holandesos és Alemanya amb un 21% de les exportacions i el segueix França amb un 18%.

La presència internacional dels arquitectes holandesos va començar els anys vuitanta amb una expansió cap a la resta d'estats membres de l'actual Unió Europea, per raons de proximitat geogràfica. Els EUA van representar el primer gran mercat llunyà objecte de la pràctica dels professionals holandesos. Actualment, es produeix una nova onada expansionista cap als països de l'Europa de l'Est, i creix la demanda de projectes a l'Orient Mitjà i l'Àsia Oriental.

⁶ Laura Melissen, *Exportstappenplan*, TUDelft-BNA, 2007, pàg. 3.

⁷ Laura Melissen, *Export van Nederlandse architectendiensten*, TUDelft-BNA, 2007, pàg. 5.

Els contactes per aconseguir projectes a l'estranger s'inicien sovint en grans fires internacionals de l'immobiliària (MAPIC o MIPIM a Cannes). Allà es troben, *retailers*, inversors (bancs, companyies d'assegurances, fons de pensions, REITs Real Estate Investment Trusts, institucions de gestió d'actius, entre d'altres...), despatxos d'arquitectes, cadenes d'hotels, promotors i autoritats locals i regionals.

Equip internacional

La majoria de despatxos presents de forma permanent en la palestra internacional mostren un tret característic comú: un equip de professionals de diversos països.

Els contractistes donen molta importància al fet que els seus *partners* parlin la mateixa llengua. Per aquest motiu, en la realització d'un projecte a l'estranger, es detecta la participació de professionals del país, sigui com a membres del propi equip d'arquitectes holandès o a través de relacions de cooperació amb assessors tècnics, jurídics i fiscals.

Activitats de promoció

Molts d'aquests despatxos organitzen diversos actes destinats a les relacions públiques. A través de conferències, exposicions i taules rodones, els arquitectes promouen el *networking* i aconsegueixen fer-se un nom dins el món professional.

Paral·lelament, la publicació de revistes, llibres o simplement via una encertada presència a Internet (pàgina web), ajuda al despatx a crear i mantenir el renom necessari per a sobreviure en el terreny internacional.

Una pràctica internacionalitzadora utilitzada per molts arquitectes és la participació en competicions de disseny o concursos d'idees, la qual cosa permet donar a conèixer l'estil i qualitat del despatx.

Partner local vs oficina pròpia

Per a aquells arquitectes amb més presència a l'estranger, les possibilitats de treballar a través d'un *partner* local o d'una oficina pròpia no es presenten com a opcions excloents, sinó que poden ser dues etapes consecutives lògiques del procés internacionalitzador.

Treballar amb un arquitecte local és gairebé imprescindible en un projecte a l'estranger. Aquests coneixen la legislació local i tenen els contactes necessaris amb les autoritats locals. En alguns països, com poden ser Rússia o la Xina, és obligatori que un arquitecte local signi el projecte.

Quan els projectes en un determinat país o àrea geogràfica se succeeixen, i la col·laboració amb un *partner* local és una activitat constant, una conseqüència lògica és que aquesta col·laboració esdevingui permanent.

Una opció és la signatura d'acords d'exclusivitat, en què el despatx local accepta treballar només per aquell despatx holandès. Aquest sistema acostuma a funcionar sota un *royaltie* que es paga al despatx central des de les extensions estrangeres. Aquestes noves filials poden, així, utilitzar el nom i la marca del despatx central.

Una altra opció similar de posseir una oficina pròpia a l'estranger és a través de l'absorció d'un despatx local amb qui s'ha estat col·laborant de forma més o menys constant.

En alguns casos, la internacionalització segueix el camí següent. Arquitectes d'un despatx que han estat duent projectes d'un determinat país o àrea geogràfica, acaben sent *exportats* a aquell país per agafar la direcció del despatx local o bé, obrir una nova oficina.

Una estratègia seguida per alguns despatxos és la de concentrar els seus esforços en un sol mercat, de manera que aprofundeixen més en aquell país i n'esdevenen especialistes. En aquest cas, sembla interessant l'obertura d'una oficina pròpia.

Quan es disposa d'oficines en d'altres països, es duen a terme reunions periòdiques per mantenir una política coherent i harmonitzada.

Tanmateix, només un 28% dels despatxos que treballen a l'estranger han tingut o tenen una oficina en un altre país⁸.

⁸ Laura Melissen, *Exportstappenplan*, TUDelft-BNA, 2007, pàg. 52.

4.3 Principals despatxos holandesos

Els arquitectes dels Països Baixos gaudeixen d'una gran reputació arreu del món. Per raons culturals, històriques i socials, s'han anat forjant al llarg de la segona meitat del segle XX i principis del XXI una forta personalitat dins la pràctica de l'arquitectura. L'empremta holandesa és ben visible, no solament a Europa, sinó als Estats Units, al Japó i a nous mercats com la Xina, els Emirats Àrabs i Dubai. Rotterdam és considerada el bressol de l'arquitectura avantguardista que caracteritza els professionals dels Països Baixos i la gran majoria dels principals despatxos holandesos hi tenen les seves oficines.

Els arquitectes holandesos més visibles a nivell internacional, sigui amb presència física a l'estranger a través d'oficines pròpies o amb la realització de projectes internacionals són els següents:

Rem Koolhaas

Office for Metropolitan Architecture, OMA

www.oma.eu

L'Oficina per l'Arquitectura Metropolitana de Rem Koolhaas és considerada actualment un dels principals despatxos practicant arquitectura contemporània, urbanisme i anàlisi cultural. Sis *partners* dirigeixen l'oficina –Rem Koolhaas, Ole Scheeren, Ellen van Loons, Reinier de Graaf, Floris Alkemande i Victor van der Chijs– i més de 300 professionals de 35 nacionalitats diferents hi desenvolupen la seva activitat.

Fundat l'any 1975, el despatx holandès va anar guanyant reputació a través de diversos grans projectes nacionals i internacionals. Des del 2003, el nombre de realitzacions a l'estranger ha augmentat considerablement, la qual cosa confirma el reconeixement de l'oficina.

El treball de Rem Koolhaas i l'OMA ha estat reconegut a través de diversos premis internacionals inclòs el *Pritzker Architecture Prize* l'any 2000, el *Praemium Imperiale* (Japó) l'any 2003, el *RIBA Gold Medal* (Regne Unit) el 2004 i el *Mies van der Rohe – European Union Prize for Contemporary Architecture* el 2005.

Per tal de donar una millor resposta a la quantitat de projectes arreu del món, l'OMA va obrir oficines pròpies a Nova York (EUA) i a Beijing (Xina), i aviat ho farà a Dubai (EAU).

Erick van Egeraat Associated Architects (EEA)

www.eea-architects.com

Una segona figura holandesa en el panorama internacional és *Erick van Egeraat Associated Architects* (EEA). Cofundador de *Mecanoo*, cèlebre despatx avanguardista holandès, va establir la seva pròpia oficina d'arquitectes l'any 1995.

Actualment, disposa d'oficines pròpies a Rotterdam i Londres. L'obertura de noves seus a Moscou, Praga i Budapest, li ha donat una important presència a tota l'Europa Central i de l'Est. Un equip permanent de més de 140 professionals de diverses nacionalitats ha permès la realització de més de 100 projectes a més de vuit països diferents en aquests darrers anys.

Neutelings Riedijk Architects

www.neutelings-riedijk.com

Establerts l'any 1987 a Rotterdam, l'oficina *Neutelings Riedijk Architects* suma més de 30 arquitectes de prestigi internacional reconegut. El despatx es caracteritza per la seva organització flexible, que a través d'associacions estratègiques amb oficines locals especialitzades en àrees tècniques específiques de l'arquitectura, permet la participació a tot tipus de projectes internacionals

Neutelings Riedijk Architects són molt presents en projectes que tenen lloc en mercats propers, principalment al Benelux i França. Actualment, altres nous mercats de l'Europa de l'Est, com ara Eslovènia, són objecte de pràctica de l'oficina. La participació a competicions internacionals de disseny a Nova York, Xangai, Moscou o el Caire ha acabat de donar un nom al despatx holandès.

UNStudio

www.unstudio.com

Fundat a Amsterdam l'any 1988, *UNStudio* és un despatx internacional amb experiència en el camp de l'urbanisme, les infraestructures i els edificis públics i privats.

El gran nombre de projectes desenvolupats a nivell internacional ha convertit *UNStudio* en un dels principals practicants holandesos. Principalment present en el mercat europeu (Alemanya, Dinamarca, Regne Unit, Itàlia, Espanya, Àustria i Suïssa) i nord-americà, destaca actualment per l'obtenció de grans projectes als Corea del Sud, el Japó i Nova Zelanda.

MVRDV

www.mrdv.nl

Fundat a Rotterdam l'any 1991, MVRDV és present al panorama internacional en el terreny de l'arquitectura, l'urbanisme i el disseny paisatgístic. Winy Maas i Jacob van Rijs provenen de l'escola de Rem Koolhaas (OMA), i van crear el seu propi despatx conjuntament amb Nathalie de Vries, procedent de *Mecanoo*.

La realització de determinats grans projectes als Països Baixos i la presència en altres mercats europeus va concedir a MVRDV el reconeixement internacional. Actualment, 45 arquitectes de diferents països desenvolupen projectes a Europa (Dinamarca, França, Alemanya i Espanya), els EUA i, més recentment, a la Xina, el Japó, Corea del Sud i Taiwan.

de Architekten Cie

www.cie.nl

Més de 60 arquitectes formen l'equip de *de Architekten Cie* liderat per l'arquitecte holandès Frits van Dongen. Amb projectes de gran envergadura als Països Baixos, compta actualment amb dues oficines pròpies a l'estranger: a Zagreb i Shanghai. Els directors de les seues internacionals presenten una sòlida experiència prèvia a l'oficina central d'Amsterdam.

Altres arquitectes amb presència internacional de manera regular, a través de *partners* locals o bé participant en competicions internacionals són els següents:

Alberts & van Huut

www.albertsenvanhuut.nl

Architecten aan de Maas

www.architectenaandemaas.com

Atelier Kempe Thill

www.atelierkempethill.com

Cepezed

www.cepezed.nl

Hooper Architects

www.hooper.nl

INBO Architecten

www.inbo.com

KCAP Architects

www.kcap.nl

Mecanoo Architecten

www.mecanoo.com

Meyer en van Schooten Architecten

www.meyer-vanschooten.nl

One Architecture

www.one-architecture.nl

Rienks Architecten

www.rienksarchitecten.nl

SeARCH architects

www.search.nl

5 CONCLUSIONS

Al llarg dels darrers anys els arquitectes holandesos s'han anat forjant una imatge de reconegut prestigi a nivell internacional. Un seguit de grans figures internacionals han donat a l'arquitectura holandesa una sòlida personalitat arreu del món. La característica emblemàtica de la seva pràctica és l'avantguardisme de cadascun dels seus projectes.

El *Bond van Nederlandse Architecten* (BNA) és l'organització nacional que representa la gran majoria d'arquitectes holandesos. La seva tasca és clau en el foment i el desenvolupament de la pràctica professional dels seus membres. Actualment, és l'únic organisme actiu en la promoció tant nacional com internacional dels arquitectes.

L'exportació dels serveis dels arquitectes holandesos es troba en una fase expansiva. El camí iniciat per arquitectes destacats està sent seguit per un nombre cada vegada més important dels professionals. Raons de proximitat geogràfica, supervivència econòmica, propostes de nous projectes o concursos internacionals, han dut a força arquitectes holandesos a sortir a l'estranger. Malgrat tot, encara són una minoria ja que només un 10% dels quals exporta els seus serveis regularment.

Europa concentra la gran majoria d'obres realitzades per arquitectes holandesos. Tanmateix, l'empremta dels professionals holandesos a països de l'Orient Mitjà i l'Àsia Oriental és cada vegada més present.

6 BIBLIOGRAFIA

Organismes:

- . Stichting Bureau Architectenregister, SBA
www.architectenregister.nl
- . Bond van Nederlandse Architecten, BNA
www.bna.nl
- . Nederlandse Vereniging voor Tuin- en Landschapsarchitectuur, NVTL
www.nvtl.nl
- . Beroepsvereniging van Nederlandse Interieurarchitecten, BNI
www.bni.nl
- . Beroepsvereniging van Nederlandse Stedebouwkundigen en Planologen, BNSP
www.bnsp.nl
- . International Union of Architects, IUA
www.uia-architectes.org
- . Architects' Council of Europe, ACE
www.ace-cae.org
- . European Association for Architectural Education, EAAE
www.eaae.be

Informes i estudis:

- . *BNA Jaaroverzicht*
Bond van Nederlandse Architecten, BNA
2007
- . *Export van Nederlandse architectendiensten*
Laura Melissen, TUDelf - BNA
Maig 2007
- . *Exportstappenplan*
Laura Melissen, TUDelf - BNA
Juliol 2007
- . *Jaarverslag*
Stichting Bureau Architectenregister, SBA
2006

- . *The Architectural Profession in the Netherlands*
Bond van Nederlandse Architecten, BNA
Agost 2006

Contactes:

- . **Carla Roos**
Communicatiemedewerker
Bond van Nederlandse Architecten, BNA
Tel.: +31 20 555 36 36
Fax: +31 20 555 36 99
croos@bna.nl
www.bna.nl
- . **Laura Melissen**
Afstudeerlab Project Management
TU Delf, Fakuliteit Bouwkunde
Tel.: +31 6 489 60 445
Laura_melissen@hotmail.com
www.tudelft.nl
- . **Xavier Grau**
Director
Chapman Taylor Benelux
Tel.: +32 2 513 59 56
Fax: +32 2 513 81 06
ctb@ctbbenelux.com
www.chapmantaylor.com

Webs consultades:

- . Architectenweb
www.architectenweb.nl
- . ArchiNed
www.archined.nl
- . Architectenkeuze
www.architectenkeuze.nl
- . Architectuur Lokaal
www.arch-lokaal.nl

També s'han consultat totes les pàgines web dels diferents despatxos d'arquitectes mencionats al llarg de l'estudi.